

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าได้ต้องอาศัยทรัพยากรที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ และความรับผิดชอบ ในการปฏิบัติงานตามวัยต่างๆ โดยเฉพาะบุคคลในวัยทำงานจะมีคุณภาพ และประสิทธิภาพเท่าใด ก็ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ การฝึกฝนประสบการณ์ที่ต่อเนื่องกันตั้งแต่แรกเกิด ถึงวัยปัจจุบัน จึงถือได้ว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่า และสำคัญที่สุดของประเทศ ดังนั้นมนุษย์จึงควรได้รับการพัฒนาที่ดีตั้งแต่วัยแรกเกิดเพราะว่าเด็กจะเป็นผู้ที่สืบทอดทุกสิ่งทุกอย่างของผู้ใหญ่ เด็กจึงเป็นบุคคลที่ควรจะให้ความสนใจ และเอาใจใส่ให้เสมือนกับเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดของประเทศ (วราภรณ์ รักวิชัย. 2540 : 11-12)

ปัจจุบันนี้ทุกประเทศได้ตระหนักแล้วว่า การศึกษาของเด็กปฐมวัยนั้นสำคัญยิ่ง ด้วยเป็นรากฐานของชีวิตมนุษย์ และสิ่งนี้ยังเป็นรากฐานที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของคนเรา ทั้งเป็นฐานการศึกษาทุกระดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการศึกษาศึกษาของเด็กปฐมวัยมีความสำคัญเพราะเด็กวัยนี้เป็นวัยที่สมองเติบโตมากที่สุด สามารถจะเรียนรู้ได้มากที่สุด (วิทยากร เชียงกุล. 2545 : 18) เด็กปฐมวัยควรได้รับการกระตุ้น ด้วยกิจกรรมที่เสริมสร้าง สติปัญญา พัฒนาความคิดที่มีอยู่ในตน ให้ก้าวขึ้นสู่ขีดสูงสุด โดยเฉพาะการพัฒนาสติปัญญาด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ ที่มุ่งให้เด็กพัฒนาความพร้อมทางการเรียนทุกด้าน เช่น พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ คิดจินตนาการ คิดหาเหตุผล พัฒนาลักษณะนิสัยทางสังคม ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางภาษา แสดงออกถึงความรู้สึกละตัวเอง รู้ถึงความสามารถของตนและกลุ่มเพื่อน ที่สำคัญเด็กช่วง 4-6 ปีจะมีพัฒนาการคิดสร้างสรรค์สูงสุด ครูควรถือโอกาสพัฒนา การคิดสร้างสรรค์จินตนาการของเด็กอย่างเต็มที่ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 75)

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับมนุษย์ เป็นสิ่งที่จำเป็นในสังคมปัจจุบัน และมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผลจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม นวัตกรรมและเทคโนโลยีนั้นจะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและจะต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวและรู้จักคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ

เฉพาะหน้าได้อย่างรวดเร็ว ดังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 9) ได้กล่าวไว้ว่า เป้าหมายหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ คือการส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

จากสภาพของสังคมไทย สถาบันครอบครัวมีความสำคัญที่สุด ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การอบรมสั่งสอนให้เด็กประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบตามคำสอนของผู้ใหญ่ และไม่คอยให้อิสระทางความคิดแก่เด็ก จึงส่งผลให้เด็กไม่กล้าคิดตัดสินใจด้วยตนเอง ทำให้ความคิดสร้างสรรค์ถูกจำกัด ไม่ได้รับการพัฒนาส่งเสริมตั้งแต่ปฐมวัย ถือว่าเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากการอบรมของครอบครัวส่งผลทำให้เกิดปัญหาด้านการเรียนการสอนเด็กขาดทักษะการริเริ่มสร้างสรรค์ ชอบการลอกเลียนแบบ ไม่กล้าแสดงออก ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศชาติ และการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในปัจจุบัน กิจกรรมจัดให้มีทั้งรายบุคคล กลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการให้ปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ ดังนี้ ให้ปฏิบัติเป็นรายบุคคลร้อยละ 75 ให้ปฏิบัติเป็นกลุ่มเล็กร้อยละ 15 และให้ปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่ร้อยละ 10 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 18) ซึ่งผลจากการให้เด็กปฏิบัติ กิจกรรมเป็นกลุ่ม ยังอาจเป็นวิธีการที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กได้มากกว่าให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะด้วยตนเองตามลำพัง (ปิยกุลมล เปล่งอรุณ. 2540 : 4)

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ควรจะเริ่มตั้งแต่เด็กปฐมวัย ซึ่งนักการศึกษาได้ค้นพบว่าเป็นวัยที่มีพัฒนาการต่อเนื่องทางสติปัญญา ทักษะคิด จริยธรรม ค่านิยม และพื้นฐานต่าง ๆ ของบุคคล โดยธรรมชาติเด็กจะเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง ทั้งนี้เพราะทุกสิ่งรอบตัวคือสิ่งใหม่ที่นำตื่นตาตื่นใจและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ (พิสุทธิพร น้ําใจ. 2544 : 105) และความคิดสร้างสรรค์เริ่มต้นตั้งแต่วัยทารก จากการเล่น การสำรวจ การค้นพบ รวมทั้งการแก้ปัญหาของเด็ก (Schirmacher. 1993 : 52) ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน ฝึกฝน และฝึกปฏิบัติที่ถูกวิธี โดยเฉพาะควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เด็ก ในช่วงก่อนวัยเรียนหรือ 6 ขวบแรกของชีวิตซึ่งเป็นระยะที่เด็กมีจินตนาการสูง สักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์กำลังพัฒนาดังนั้นหากช่วงนี้เด็กได้รับประสบการณ์ หรือกิจกรรมที่เหมาะสม และต่อเนื่องกันนับเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในช่วงปฐมวัย วิธีการที่ครูปฐมวัยควรจะต้องจัดให้เด็กคือให้โอกาสเด็กได้ทำกิจกรรมศิลปะเป็นกลุ่ม จะทำให้เด็กได้รับความรู้หลากหลาย ความคิดจากการได้ดู เห็นวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนของตน จะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้น รวมทั้งศิลปะยังทำให้เด็กมีพัฒนาการอยู่ร่วมกันได้ดียิ่งขึ้นด้วย (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2539 : 702)

ในสภาพการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กปฐมวัยในปัจจุบัน ครูสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็กได้ทุกมวลงประสบการณ์ เป็นต้นว่ากิจกรรมทาง

ภาษา การเล่าเรื่อง กิจกรรมด้านศิลปะ การวาดภาพระบายสี การปั้น การร้องเพลง การจัดกิจกรรมเหล่านี้ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยทั้งสิ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญคือ บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมนั่นเอง (อารี รังสินันท์. 2537 : 141-171) และในการสังเกตพัฒนาการทางสติปัญญา และความพร้อม เด็กต้องอาศัยระยะเวลาอย่างต่อเนื่อง เพราะกาลเวลาจะได้ข้อค้นพบข้อมูลหลักฐานใหม่ ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ชัดเจนมากขึ้น สามารถนำไปประเมินศักยภาพของเด็กได้ครอบคลุมขึ้น ศิลปะจึงเป็นแขนงหนึ่งซึ่งสามารถวัด และประเมินพัฒนาการความรู้ความเข้าใจของสมองในด้านความคิดสร้างสรรค์ การคิดจินตนาการ จิตใจอารมณ์ของเด็กได้ในห้องเรียนครูอาจหาทางส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่สำคัญก็คือ ครูต้องเปิดใจให้กว้าง รับฟังความคิดเห็นของเด็ก ให้การยอมรับ และยกย่องความคิดสร้างสรรค์ที่แปลก ๆ ให้เด็กตระหนักว่าทุกคนมีศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ และ ให้เกิดความมั่นใจที่จะแสดงความสามารถของเขาออกมาให้ปรากฏ (ประสาธ อิศรปริดา. 2538 : 265) จะเห็นได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความจำเป็น และมีความสำคัญในการส่งเสริมความก้าวหน้าของประเทศชาติ และควรจะเร่งปลูกฝังให้กับเด็กในช่วงปฐมวัย ซึ่งสามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ด้วยวิธีการหลายวิธี และวิธีการหนึ่งที่สำคัญคือการทำกิจกรรมศิลปะโดยการวาดภาพ เพราะการวาดภาพเป็นการช่วยให้เด็กปฐมวัยมีความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาการสูงขึ้นทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม สติปัญญา และด้านภาษา

มีผู้สนใจเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์หลายท่านได้ทำการทดลองกับเด็กปฐมวัยและทำให้ทราบว่าความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญ และสามารถส่งเสริมให้เด็กได้ด้วยการวาดภาพเป็นกลุ่ม ซึ่งจากผลการวิจัยของ จันทน์ บุญคลัง (2542) พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบร่วมมือมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติ

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนระดับปฐมวัยเห็นว่า ควรจะส่งเสริม ให้มีการจัดกิจกรรมวาดภาพเป็นกลุ่มในห้องเรียนของเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในวัย 4-6 ปี เป็นการเพิ่มความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ ให้แก่เด็กปฐมวัยได้มากกว่าให้เด็กทำกิจกรรมการวาดภาพด้วยตนเองตามลำพัง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบวัดความคิดสร้างสรรค์โดยให้วาดภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนดเพื่อวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ฉะนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาผลการทำกิจกรรมวาดภาพเป็นกลุ่มที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการสอนโดยการทำกิจกรรมวาดภาพเป็นกลุ่ม ก่อนเรียนและหลังเรียน
2. เพื่อศึกษาจำนวนเด็กปฐมวัยที่ได้รับการสอน โดยการทำกิจกรรมวาดภาพเป็นกลุ่ม ที่มีคะแนนความคิดสร้างสรรค์ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่นำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ เนื้อหาหน่วยธรรมชาติรอบตัว และ หน่วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 831 คน จากโรงเรียนทั้งหมด 43 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนบ้านหนองคู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 1 ห้องเรียน เป็นกลุ่มตัวอย่างรวม 30 คน เลือกมาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling)

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การสอนโดยการทำกิจกรรมวาดภาพเป็นกลุ่ม
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ ปกติไม่มีคะแนนเต็ม แต่สำหรับเด็กกลุ่มนี้ คะแนนสูงสุดที่เด็กทำได้ ถือเป็นคะแนนเต็ม
2. ในการวิจัยครั้งนี้ การแบ่งกลุ่มของเด็กปฐมวัยจะจัดกลุ่ม โดยการเปลี่ยนกลุ่ม ทุก ๆ สัปดาห์ เพื่อให้เด็กได้พบสิ่งใหม่ ๆ ที่หลากหลาย
3. ในการวิจัยครั้งนี้ไม่คำนึงถึง ความแตกต่างด้านเพศ ด้านอายุ ทั้งนี้เพราะความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้กับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่มอายุ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการหาคำตอบของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ โดยที่

ความคิดคล่องแคล่ว หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการคิดหาคำตอบให้ได้มาก รวดเร็ว และถูกต้องในเวลาที่กำหนดให้

ความคิดริเริ่ม หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการคิดหาคำตอบแปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดของคนอื่น ไม่ซ้ำกับคนส่วนใหญ่และมีคุณค่า

ความคิดละเอียดลออ หมายถึง ความคิดในรายละเอียด คิดเป็นขั้นตอน สามารถอธิบายให้เป็นถึงภาพพจน์ได้อย่างชัดเจน ความคิดละเอียดลออจัดเป็นรายละเอียดที่นำมา ตกแต่ง และขยายความคิดครั้งแรกให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ความคิดที่กล่าวมาวัดจาก แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของ อาร์ พันธัมณี ที่ได้พัฒนามาจากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของทอร์เรนซ์ (Torrance)

การทำกิจกรรมวาดภาพเป็นกลุ่ม หมายถึง การวาดภาพจากความคิด และจินตนาการ ด้วยดินสอ และสีเทียนลงบนกระดาษ โดยเด็กจะวาดภาพเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน ตามเนื้อหาในหน่วยธรรมชาติรอบตัวและหน่วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตามแผนการจัดกิจกรรม การวาดภาพเป็นกลุ่มซึ่งมี ขั้นตอนการจัดกิจกรรม 3 ขั้น ดังนี้ 1.ขั้นนำ 2.ขั้นสร้างจินตนาการและแสดงผล 3.ขั้นนำเสนอและเผยแพร่ ในการวาดภาพร่วมกันเป็นกลุ่ม เด็กจะได้แลกเปลี่ยนทัศนะ ความคิด จินตนาการ จากการมีปฏิสัมพันธ์ ด้วยการพูดคุย และสื่อความหมายกัน ด้วยภาพที่วาด เด็กทุกคนในกลุ่มจะมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจในการวาดภาพ รูปภาพที่ออกมาเป็นผลงานของเด็กทุกคนในกลุ่ม

เกณฑ์ประเมินความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมวาดภาพเป็นกลุ่ม หมายถึง คะแนนที่ได้จากการวัดความคิดสร้างสรรค์ที่นักเรียนแต่ละคนสามารถทำได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็มหลังจากการทำกิจกรรมการวาดภาพเป็นกลุ่ม

แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การให้เด็กวาดภาพต่อเติมจากสิ่งเร้าที่กำหนดให้โดยใช้แบบวัดของอาร์ พันธ์ณี ซึ่งได้พัฒนามาจากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพของทอร์เรนซ์ (Torrance) ซึ่งมี 3 กิจกรรมคือ การวาดภาพ การวาดภาพให้สมบูรณ์ และการใช้เส้น

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กนักเรียนชายหรือหญิงอายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองคู อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า

1. ได้แผนการจัดกิจกรรมการวาดภาพเป็นกลุ่มสำหรับใช้สอนเด็กอนุบาลปีที่ 2 แล้วทำให้มีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น
2. ทำให้ครูปฐมวัยและผู้เกี่ยวข้องกับเด็กได้ตระหนักถึงคุณค่าของวิธีการจัดกิจกรรมวาดภาพเพื่อพัฒนาความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย
3. เป็นแนวทางของครูปฐมวัยและผู้เกี่ยวข้องกับเด็กนำไปใช้ปรับปรุงจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กต่อไป